

1. Aktuálny stav hradného brala

Úsek hradného brala pod Románskym palácom patrí z hľadiska geomorologického k najexponovanejším – steny dosahujú výšku až 22 m, z hľadiska statického a inžinierskogeologického k najohrozenejším. V západnej časti skalného brala prechádza tektonická zlomová línia. Systém subparalelných zlomov rozčlenil skalné bralo na blokovú rozpadlinu s blokmi od seba ošeparovanými s priebežnými otvorenými trhlinami a takto vytvára veľmi výraznú morfológickú siluetu s čiastkovými blokmi, vežičkami, nachádzajú sa tu aj puklinové jaskyne. (obr.č.1 a 2). V popredí, zo severnej strany, blokovej rozpadliny sa nachádzajú tiež bloky úplne odšeparované od vlastného masívu

Obr.č.1 a 2

Travertín tvoriaci celé podložie Spišského hradu je rôznej kvality, zdravé kompaktné polohy sa striedajú s drobnovrstevnatými polohami s vysokou pórovitosťou. Skalná stena je výraznou mierou postihnutá diskontinuitami, prevláda smer 280/80. Diskontinuity sú relatívne uzavreté, ich priebeh nie je pozorovateľný po celej výške skalnej steny(Obr.3)

Obr.3

Na obr.4 a 5 dobre vidieť odseparované travertínové bloky, úplne oddelené od materského masívu, a pokíznuté po svahu. Bloky dosahujú výšku 10 až 35 m, sú väčšinou kónického tvaru zo širokou základňou, vo vrcholových častiach sú tieto veže zvetrané a rozčlenené na menšie bloky .

Obr.4 a 5

V severozápadnej a západnej časti dosahuje hradné bralo menšiu výšku - do 20 m a je menej rozčlenené. Prejavujú sa tam diskontinuity rovnakého smeru aj orientácie ako v S časti. Staticky oslabené časti tu boli sanované v minulosti oceľovými prvkami a betónom. Betónové terasy výrazne zmenili konfiguráciu a vzhľad brala. Z hľadiska statického možno konštatovať že táto sanácia situáciu hradného brala zlepšila, oceľové prvky – tyče, hlavice kotiev, zvislé lešenia - vystupujúce na povrch ale začínajú podliehať korózii, čo ďalej môže spôsobovať ich oslabovanie a taktiež spôsobujú hnedé zafarbenie bieleho a sivého travertínu oxidmi železa (Obr.6 a 7)

Obr.6 a 7

Celkovo možno konštatovať, že stav hradného brala v tejto časti je neuspokojivý, lokálne môže vplyvom erózných procesov – hlavne vody a náletových rastlín - dochádzať k vypadávaniu menších travertínových blokov smerom do údolia, pukliny (diskontinuity) ktoré sú orientované viac menej zvislo (80°) môžu propagovať jednak vertikálne resp. smerom do hlbších častí masívu. Celý travertínový masív tvorí podzákladie Románskeho paláca, preto je nevyhnuté v maximálnej možnej miere pristúpiť k navrhnutým sanačným prácam, ktoré tento stav hradného brala zlepšia.

2. Navrhované optrenia

Travertínové veže úplne odelené od materského masívu nepredstavujú priame narušenie samotných múrov Románskeho paláca. Sú však pre svoju výšku a rozrušenie potenciálnou hrozbou pre návštevníkov hradu pohybujúcich sa po chodníčku okolo celého hradu, pre poľnohospodárov obrábajúcich polia bezprostredne pod hradom, ako aj v prípade ich náhleho kolapsu ohrozenie vodárenského objektu pod hradom. Zhodiť resp. postupne rozobrať veže ale neodporúčame. Z hľadiska estetického tvoria pri pohľade zo severu - od štátnej cesty a diaľnice D1 - typickú siluetu

Spišského hradu. Vzhľadom na rozvolňenosť vrcholových častí veže je potrebné odstrániť nálety a uvoľnené bloky spevniť vápennou maltou (injektáž puklín). Do úvahy prichádza u najvyššej z nich - tzv. Severnej ihly, realizácia siete s jej klincovaním (prikrytie zabráňujúce samovoľnému vypadávaniu skalných blokov), prípadne lokálne kotvenie kritických blokov – ak sa také objavia a ak to technicky a bezpečnostne bude možné zrealizovať. Odporúčame tiež obnoviť monitoring pohybov najväčšej z nich — kontinuálnym online zberom dát s prepojením na systém CO (štátne úrady, obec Spišské Podhradie) podobne ako monitoruje kritické skalný bloky na vnútorných nádvoriach hradu ŠGÚDŠ Košice.

Časť blokovej travertínovej rozpadliny, na ktorom stojí samotný Románsky palác je reálné málo porušená. Predstavuje ale z hľadiska statického a inžinierskogeologického ťažiskovú oblasť. Navrhujeme preto:

- Očistenie hradného brala od vegetačných náletov, trávy a zvetralín v celom rozsahu.
- Hĺbkové vyplnenie kritických trhlín v celom ich priebehu.
- Lokálne statické zlepšenie základy ich podmurovaním.
- Lokálne kotviť bloky u ktorých bude zjavná ich nestability.
- Protikorózne ošetriť vystupujúce kovové časti starej sanácie

Celkovo sú sanačné opatrenia navrhnuté čo najmenej invazívnym spôsobom , cieľom je zachovať estetickú stránku prírodných skalných útvarov, zároveň však zabrániť ich deštrukcii a ohrozeniu okolia. Sanácia bude prebiehať v mimoriadne členitom a strmom skalnom teréne, kde predpokladáme komplikovaný prístup aj transport materiálu. Zároveň sa pohybujeme v území s vysokým stupňom ochrany, na čo bude pri realizácii potrebné prihliadať.

Vyznačenie rozsahu prác v rámci 2. etapy

